

самим фактом отримання такої поважної премії, але й почутим на свою адресу з уст високодостойників – Василь Слободян якийсь час навіть не міг розпочати промову лауреата. Аж ось хвилювання відступило, і львівський пошуковець та захисник старовини повідав аудиторії, як ішов до такої сходинки свого життєпису. Чимало в його виступі слухачів відверто дивувало – пан Слободян не надто добирає «округлих» виразів, говорив, як думав.

Присутні почули про першовитоки його інтересу до історичної та краєзнавчо-пошукової діяльності. А ще лауреат зізнався, як і завдяки чийй допомозі зміг систематизувати десятки й десятки архітектурних артефактів не лише по Україні, але й далеко за її межами.

Член правління НСКУ, народний депутат України, голова ВО «За помісну Україну!» та автор мистецького проекту «Українці у світі» Петро Андрійович ЮЩЕНКО зупинився, головню, на діяльності очолюваного ним об'єднання та надідеї згаданого проекту.

Голова Львівської обласної організації НСКУ, в. о. директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Микола Романович ЛИТВИН був конкретно-ліричним. Формат культурницької акції він визначив як заклик до оборони державності та духовності, а свого земляка, лауреата премії імені Д. Яворницького галичанин назвав «бійцем духовної революції, яка ще не закінчилася». На його думку, Василь Михайлович боронить наш етнофонд і своєю подвижницькою діяльністю повертає українцям їхню історичну пам'ять. «Приклад пана Василя доводить, що Європі є чому вчитися і в українців», – зовсім не пафосно підсумував Микола Романович.

Коротко й виразно виступив також виконавчий директор Всеукраїнської асоціації музеїв, заступник директора Інституту літератури НАН України Сергій Анаста-

сійович ГАЛЬЧЕНКО. Він парафразував Т. Шевченка: до отримання премії імені Д. Яворницького Василь Слободян прийшов «не з порожніми торбами». На його переконання, таких шукачів мало, але буде більше. І це, на думку С. Гальченка, ніяк не залежатиме від циркулярів влади та її ласки. Він процитував О. Довженка, котрий в листі закликав товариша записувати все, що бачить, «аби згодом не довелося писати історію України за чужими хроніками...

Хор хлопчиків та ведучий сьогодення «священнодійства» Петро Бойко на честь організаторів, героя сьогодення дня і всіх присутніх проникливо виконали «Многая літа».

Автор цих рядків подякував добірному товариству за допомогу, а надто – молодим артистам. Ми всі дійсно робимо справу потрібну. Потрібну нам і майбутнім поколінням українців. Національна спілка краєзнавців України підтримує проект П. Ющенка «Українці у світі», бо він дійсно важливий і необхідний нам усім. Спілка й надалі долучатиметься до всього, що так чи інакше дозволить українцям знати ще більше про свою тисячолітню історію.

Затим усі присутні були запрошені на урочистий прийом з нагоди вручення премії, партнером якого виступив Винний дім «Масандра».

Роланд Франко (м. Київ)

СТЕЖКАМИ НАУКОВО-КРАЄЗНАВЧОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ

У першій декаді жовтня 2010 року Національна спілка краєзнавців України провела науково-краєзнавчу експедицію «Світові пам'ятки сакральної архітектури Львівщини: проблеми збереження». Зазначена акція була викликана вкрай незадовільним станом збереженості більшості унікальних пам'яток саме дерев'яної архітектури західного регіону України і намаганням їх зберегти. Вчені та краєзнавці вирішили привернути більшу увагу державних органів та широкої громадськості до занепаду української сакральної дерев'яної архітектури, спонукаючи їх до рішучіших дій.

Сьомого жовтня науково-краєзнавчий «десант» вирушив у терен. Шеф-гідом виступав голова правління Львівської обласної організації НСКУ, в. о. директора Інституту краєзнавства ім. І. Крип'якевича НАН України Микола ЛИТВИН. Коментували побачене й інші учасники експедиції – відповідальний секретар НСКУ Руслана МАНЬКОВСЬКА, доценти Львівського національного університету Дмитро КАДНІЧАНСЬКИЙ та Алла СЕРЕДЯК, викладач Львівського державного коледжу декоративного й ужиткового мистецтва ім. І. Труша Роксоляна ЗАГАЙСЬКА, працівники Львівського краєзнавчого центру «Паломник» при Фонді св. Володимира Адріана ОГОРЧАК та Галина УМБЛАТ, методист Львівського центру творчості дітей та юнацтва Галичини Ольга АРТЕМЕНКО та ваш покірний слуга.

Знайомство зі львівськими дивовижами розпочалося з Городоччини. Тут проходить природна межа між Яворівським та Жовкві-

вським районами. Це Розточчя – головний європейський вододіл, що розділяє басейни рік Полтви та Верещиці, які несуть свої води до Балтійського і Чорного морів. Звісно, краєзнавці зробили коротку зупинку і в цьому унікальному місці Передкарпаття.

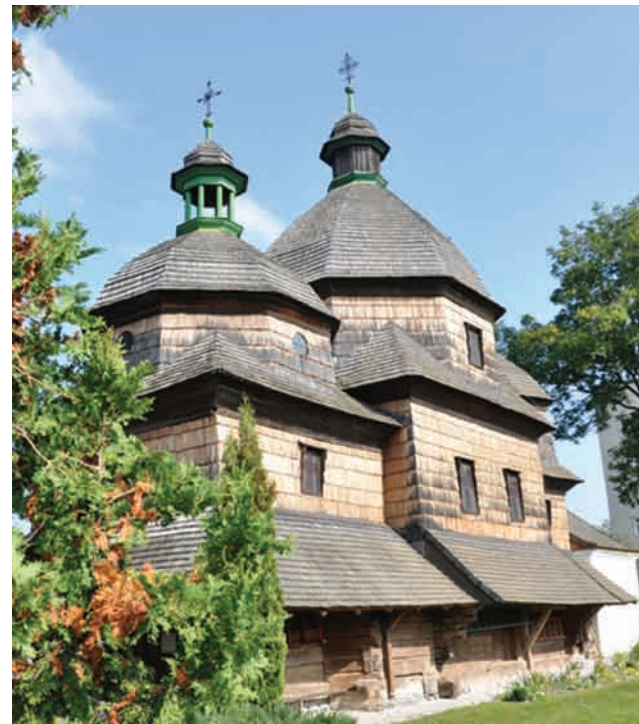
Оминаючи зарослі лісами схили Розточчя – тутешні Брюховичі завжди вважали зеленими легенями Львова – члени експедиції дісталися жовківського Крехова. Око не могли не порадувати тутешні Василіанський монастир Св. Миколая XVII ст., дерев'яна церква св. Параскеви та збудована 2002 року копія старої дерев'яної Преображенської церкви. Довелося визнати, що зелена металочерепиця на церкві св. Параскеви все ж добряче псує цілісне враження від гармонійного сакрального артефакту XVIII століття.

Шкода, але учасникам експедиції, серед іншого, так і не вдалося помилуватися перлиною дерев'яної архітектури XVI століття – церквою Св. арх. Михайла в Волі Висоцькій.

Тим часом у самій Жовкві ми мали нагоду помилуватися екста інтер'єром церкви Святої Трійці (1720). У 1970-х роках її було відреставровано й віддано у користування музею. Після 1991-го храм передали спочатку православній, а потім греко-католицькій громаді. Нещодавно будівлю було знову відреставровано, тому її вигляд і стан пречудові.

Хотілося чим довше роздивлятися й забудову історичної Ринкової площі (нині – жовківська пл. Вічева) із замком 1594 року, костелом Св. Лаврентія (XVII ст.), Василіанським та Домініканським монастирями. Однак час поганяв – нас ще чекав Потеліч із його церквою Зіслання Св. Духа.

Здобуте містом (нині – селом) ще 1498 року магдебурзьке право гармонійно поєднується з найстарішою будовою міста, ба – найстарішою дерев'яною церквою України. Храм Зіслання Св. Духа вразив одночасно з двох боків – своєю античною величчю і ступенем руйнації. Ці вигнуті досередини стіни із змитими негодю розписами, ці шпарини між колодами, нашвидкуруч прикриті де картоном, де скотчем...

Естетичним дисонансом побаченому стало відвідання розміщеного неподалік церкви Зіслання Св. Духа кладовища німецьких воєнків, які полягли в II Світовій війні, зі збудованою при вході каплицею. Чому? – питали ми себе, спостерігаючи аж таку прірву в ставленні двох держав до своєї пам'яті. Хоч архітектурної, хоч поминально-монументальної...

Неоднозначні враження учасників експедиції стали поштовхом запросити місцевих фахівців та представників влади й обговорити 8 жовтня 2010 р. за «круглим столом» у Львівському історичному музеї доволі широкий спектр питань довкола дерев'яної сакральної архітектури Львівщини.

Поважний кворум учасників засвідчив серйозне ставлення до теми зустрічі. До місцями доволі гострої розмови, зокрема, приєдналися директор Львівської національної галереї Борис ВОЗНИЦЬКИЙ, президент Українського національного комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) Микола ЯКОВИНА, голова правління Львівської обласної організації НСКУ Микола ЛИТВИН, провідний науковий спеціаліст інституту «Укрзахідпроектреставрація» Василь СЛОБОДЯН, доцент Львівського національного університету ім. І. Франка Дмитро КАДНІЧАНСЬКИЙ, начальник управління культурної спадщини Львівської ОДА Василь ІВАНОВСЬКИЙ, начальник управління культури Львівської ОДА Галина ДОРОЩУК, начальник відділу у справах національностей та релігій Львівської ОДА Роман КУРАШ, начальник відділу державного пожежного нагляду Головного управління МНС у Львівській області Олег ДЕМІДОНТ.

На жаль, нікого із представників духовенства, до якого учасники «круглого столу» апелювали доволі часто, на зустрічі не було. Шкода: учені й краєзнавці зібралися не критикувати «всіх і вся», а народжувати конструктив.

Заявлений формат засідання не вимагав

ухвалення офіційних документів. Однак учасники не могли собі дозволити обмежитися лише формальною «озвучкою» існуючих проблем. Було прийнято ухвалу, якою, зокрема, президії НСКУ доручено підготувати звернення до Президента України про затвердження Національної програми зі збереження і охорони сакральних пам'яток дерев'яної архітектури України. Нею, серед іншого, планується передбачити завершення інвентаризації дерев'яних церков в Україні та на українських етнічних землях. Опісля буде складено уніфікований індивідуальний пам'яткоохоронний документ.

А ще цією програмою передбачені ремонтно-реставраційні та консерваційні роботи сакральних дерев'яних споруд, їхнього стінопису та ікон лише із залученням фахівців. Чималу вагу, на переконання учасників форуму, також має бути надано сигнально-охоронним та протипожежним заходам.

Не обійтися й без державної підтримки в розробці номінаційного досьє для спільного подання Польщі та України унікальних дерев'яних церков Карпатського регіону до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. НСКУ підтримує ініціативу своєї Львівської обласної організації розпочати роботи зі створення районних громадських комісій, які контролюватимуть й інспектуватимуть дії місцевої влади. А Мінкультуризму України та Державна служба туризму і курортів мають глибше перейнятися справою внесення унікальних сакральних пам'яток дерев'яної архітектури України до туристичних маршрутів, забезпечивши раціональне використання та охорону цих безцінних об'єктів.

Ігор Куценко (м. Київ)

ЛІТЕРАТУРНИЙ МУЗЕЙ ІВАНА ФРАНКА НА ДНІПРІ

Жителям села Халеп'я в Обухівському районі на Київщині не давав спокою факт, що до єдиного на всю Україну музею Івана Франка бажаним треба було їхати аж у Львів. Дочекалися: у тихому куточку древнього Трипілля з'явився «власний» музей! День його народження – 27 жовтня 2010 року. В Україні відтепер їх 2 – музеї Великого Каменяра. Усього два чи аж два? Про це говорили багато. Святкову подію погода проігнорувала. Дошило, біля музейного ганку малолюдно. Можливо, халеп'янцям завадив і будень. Але коли заграва баян і під власний акомпанемент хтось солодко завів «Ой ти, дівчино, з горіха зерня...», народ почав підтягуватися.

Як з'ясувалося, то заслужений працівник культури України Василь ЧЕРЕПАХА потішив слух земляків співаною поезією Івана Яковича. Настрій громади під парасолями пішов угору...

Навіщо музей Івана Франка Халеп'ю? Таким питанням стурбовані головно ті, хто свою недієздатність пояснює сумнівами. Учасники урочистого зібрання у своїх виступах переконували, що всенародний геній заслужив право втілюватися в камені і бронзі та в музейній пам'яті будь-де в Україні, не лише в рідних Нагуєвичках. Значить – і в Халеп'ї.

Заступник начальника управління культури і туризму Київської обласної державної адміністрації Сергій Петрович ДЗЮБЕНКО поінформував, що наказом управління музею І. Франка набув статусу відділення Київського обласного археологічного музею. Серед іншого, це дозволяє вводити додаткові штатні одиниці й збільшувати фінансування. Сергій Петрович запевнив у «всілякій підтримці» музею з боку влади і вручив голові райради Анатолію Миколайовичу ШАФАРЕНКОВІ як головному рушієві нового музейного дива подяку від Київської ОДА.

Затим слово взяв «живий музейний експонат» – самокритичний онук Івана Яковича Роланд Тарасович ФРАНКО. Намоклій публіці він розкрив родинну таємницю: із цих широт не лише його бабця Ольга Хоружинська. На Обухівщині згодом проживала і теща пана Роланда. Тож околиці Халеп'я нащадку Франка майже рідні.

Жартівливий тон пан Роланд Тарасович утримав недовго. Назвавши народження музею дорогим для себе і навіть святим, він підкреслив, що ця подія надто важлива для української державності. Музей у Халеп'ї він назвав новим кроком Каменяра в Україну. У крамольні на той час тости про єднання різних частин України, що звучали на шлюбі його діда й бабусі, гості вклали саме такий зміст.

«Івана Франка в Україні знають, я це бачу, – зізнався він уже як заступник голови правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара. – Спілкуючись із людьми, відчуваю велику повагу до діда. Українці усвідомлюють, що він піднявся свого часу на такі висоти, які не давалися іншим народам й державам».

На переконання Роланда Тарасовича, Франко «знав усе, що можна було знати живий